

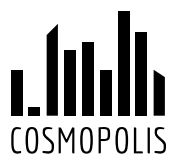
Rozprávanie chlapca z Bratislavy,
ktorý natruc neumrel.

Pavel Taussig

**PREŽIL SOM
POCHOD
SMRTI**

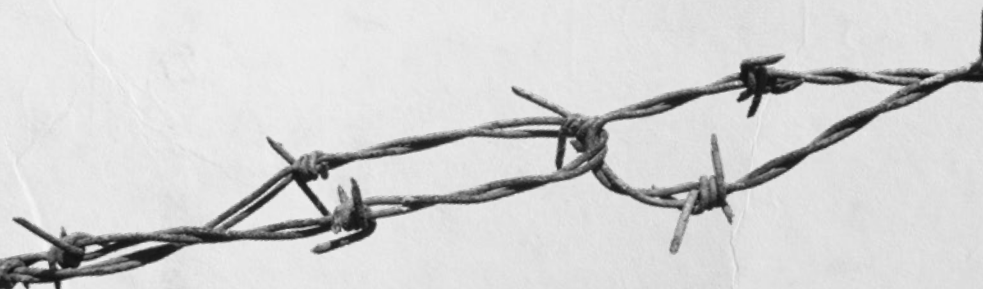
Skutočný príbeh

Rozprávanie chlapca z Bratislavy,
ktorý natruc neumrel.

Pavel Taussig

PREŽIL SOM POCHOD SMRTI

Skutočný príbeh

Upozornenie pre čitateľov a užívateľov tejto knihy

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto tlačenej či elektronickej knihy nesmie byť reprodukováaná a šírená v papierovej, elektronickej či inej podobe bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa. Neoprávnené použitie tejto knihy bude trestne stíhané.

PAVEL TAUSSIG

PREŽIL SOM POCHOD SMRTI

Rozprávanie chlapca z Bratislavy, ktorý natruc neumrel

Vydala Grada Slovakia, s.r.o., pod značkou Cosmopolis
Moskovská 29, 811 08 Bratislava 1
www.grada.sk
Tel.: +421 2 556 451 89
ako svoju 32. publikáciu

Z českého originálu *Chlapec, který přežil pochod smrti*
vydaného nakladateľstvom Grada Publishing, a. s., v roku 2018
preložila do slovenčiny Jana Kupková.

Jazyková redakcia Matúš Stanislav Babčan
Návrh a spracovanie obálky Zuzana Ondrovičová
Grafická úprava a sadzba Zuzana Ondrovičová
Zodpovedná redaktorka Alexandra Janogová
Fotografie a ilustračné materiály archív autora

Vydanie 1., 2020
Počet strán 208
Tlač Finidr, s. r. o., Český Těšín

© Grada Slovakia, s. r. o., 2020
Copyright © Pavel Taussig, 2018
Cover Illustration © Arcangel.com

ISBN 978-80-8090-075-5 (ePUB)
ISBN 978-80-8090-074-8 (pdf)
ISBN 978-80-8090-073-1 (print)

Toľo sú moje
zápisky po oslobodení
z koncentračných táborov
Auschwitz, Mauthausen,
Melk a Günskirchen
a o tom, ako som prežil
Pochod smrti.

Pavel Faussig
11 a 1/2 roka

Svoj životopis som napísal v roku 1981 pre nášho staršieho syna Martina ako darček k jeho jedenástym narodeninám. To preto, že som mal jedenásť, keď som sa ocitol v Osvienčime. Chcel som opísať osudy našej rodiny s dôrazom na holokaust. Snažil som sa pri tom vžiť do myslenia jedenásťročného chlapca a neodradiť ho od čítania záplavy neznámych mien a pojmov. Nešlo mi o dejiny židov na území Československa, ale iba o ich maličký výsek.

Pri opisovaní svojich zážitkov som použil len svoje vlastné zápisky. Moja vojnová korisť po oslobodení boli dva zošity a ceruzka. Do štvorčekového som si písal denník a do línajkového zážitky od zatknutia cez koncentráky až do oslobodenia. Písal som ich tak, ako som ich mal v čerstvej pamäti. S nikým som sa pri tom o nich nerozprával, písaním som si krátil dlhú chvíľu v nemocniciach v Rakúsku, keď som bol presvedčený, že ani jeden z mojich rodičov vojnu neprežil.

O 25 rokov neskôr Martin s mladším bratom Jánom prepísali tento text na počítači. Keď som ho po rokoch opäť čítal, uvedomil som si, že by som mal niektoré miesta doplniť. Napísal som preto poznámky pod čiarou. Pôvodný text zostal nezmenený.

V roku 2000 som sa obrátil na medzinárodnú organizáciu International Tracing Service v nemeckom Bad Arolsene (its@its-arolsen.org), ktorá archivuje zachované písomnosti zo všetkých koncentračných táborov, s prosbou o zaslanie dokladov o rodičoch a o sebe. Obratom som dostal niekoľko dokumentov vystavených v koncentračných táboroch a tesne po oslobodení. Tie najzaujímavejšie prikladám na konci textu. Pribudlo aj niekoľko rodinných fotografií.

Nakoniec som priložil aj zopár strán zo svojho rukopisu z leta 1945.

P. T.

Milý Martin,

toto je môj životopis. Hoci vo všetkých detailoch zodpovedá skutočnosti, predsa len nezobrazuje verne môj doterajší život. To preto, že som sa v ňom úmyselne zaoberal menej radostnými zážitkami, o ktorých nerád hovorím, ale ktoré by si napriek tomu mal poznať. Tie veselé (najmä po vojne), ktorých som prežil nemenej ako všetci moji vrstovníci, som Ti už čiastočne porozprával a čiastočne Ti ich dorozprávam dodatočne.

Toľko na úvod, aby si vedel, na čom si. Všetko dobré!

Tato,
Jún 1981

Ja s Martinom, 1971

Na tento svet som prišiel vo vznešenom súkromnom sanatóriu v Bratislave 24. novembra 1933. Keby sa to bolo stalo o 16 rokov skôr, volalo by sa moje rodné mesto Pressburg či Pozsony, ako znel nemecký, respektíve maďarský názov tohto mesta na Dunaji asi 50 kilometrov na východ od Viedne. Po prvej svetovej vojne však pripadlo Československej republike. Pretože bolo dokonca najväčším mestom v slovenskej časti štátu, stalo sa hlavným mestom Slovenska. Ako také bezpodmienečne potrebovalo aj slovenské meno. A tak mu prideliť nové: Bratislava¹.

Môj otec pochádzal z českého mesta Rakovník, kde sa narodil 15. septembra 1884 ako ôsme a posledné dieťa obchodníka s potravinami. Keď mal šesť rokov, jeho otec zomrel. Potom viedla obchod matka a o deti sa starala,

¹ To nesedí. Názov Bratislava existoval už v 19. storočí. Uzákonený bol až v roku 1919.

ako to len šlo². Väčšinou pomáhali príbuzní. Pretože bol môj otec nadaný, mohol navštevovať reálne gymnázium. Náklady prevzal dobre situovaný strýko – starý mládenec. Ten mu po maturite platil aj štúdium na pražskej technike³. Keď otec získal titul stavebného inžiniera, pracoval vo Viedni a v Magdeburgu ako inžinier na stavbe ciest. Zúčastnil sa prvej svetovej vojny, ktorej sa vtedy nevravelo ani „prvá“, ani „svetová“. Často mi chcel o svojich zážitkoch rozprávať, mňa to však nikdy nezaujímalo, a tak sa o nich teraz už nikto nedozvie⁴.

Po vojne sa obrovská rakúsko-uhorská monarchia rozpadla. Otec sa stal občanom nového malého Československa,

² Po tom, čo v Čechách koncom 19. storočia obvinili istého žida z vraždy kresťanského dievčaťa, tam došlo k pogromom. Nechýbali ani výzvy k bojkotu židovských obchodov. Nápis „Nekupujte u židov“ sa objavil aj na dverách obchodov mojich starých rodičov.

³ Rakovnícka reálka bola česká, pražská vysoká škola „K.K. Deutsche Technische Hochschule in Prag“ bola nemecká.

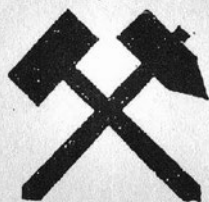
⁴ Našťastie to neseďí. Objavil som otcov životopis z roku 1970 s nasledujúcimi údajmi po dokončení štúdií: 1909 – 1912 pracoval v železobetónárskej firme Dies & Coup vo Viedni. Po vypuknutí prvej svetovej vojny bol vedúcim inžinierom vo firme Westfalen-Decken GmbH v Magdeburgu. V prvej svetovej vojne narukoval ako inžinier – poručík. Ako člen Technického dozorného úradu bol poverený stavbou továrne na strelný prach v maďarskom Magyaróvári. Potom bol preložený na Ministerstvo vojny do Viedne, kde sa dožil konca vojny. Vrátil sa do Prahy, kde zostal do konca roku 1923.

ktoré bolo chudobné a výstavbu nových ciest si zatiaľ nemohlo dovoliť. Po mnohých márných pokusoch presedlal, pustil sa do podnikania a založil v Bratislave firmu Karbotransport⁵. Tá dodávala uhlie, koks a drevo obyvateľom a podnikom. Obchod sa čoskoro rozbehol tak dobre, že otcovi umožňoval nielen príjemný staromládenecký život, ale mohol podporovať matku a menej úspešných príbuzných. Švárny športovec a dobrý tanečník onedlho patril k mestskej smotánke. Spoločenské styky priniesli nových zákazníkov, teda aj nové obchody. Koncom dvadsiatych rokov sa mu darilo takmer až príliš dobre. A presne v tej chvíli sa zoznámil s istou Jolanou Rothovou, zaľúbil sa do nej a oženil sa s ňou.

Vyššie uvedená – moja matka – bola o dvadsať rokov mladšia ako otec. Narodila sa 14. apríla 1904 v malej slovenskej dedinke Rakovice ako deviate dieťa (a ôsma dcéra!) správcovi veľkostatku. Jej otec zomrel, keď mala štrnásť rokov. Rothovci nikdy nežili v blahobyte. Aj tu sa starší súrodenci starali o mladších.

Keď matka dosiahla školský vek, boli na Slovensku, ktoré vtedy patrilo k Maďarsku, len maďarské školy. Navštevovala teda maďarskú ľudovú školu a neskôr rodinnú školu vo Viedni. V nej sa dievčatá učili predovšetkým viesť

⁵ To však vôbec nesedí. Karbotransport bola s. r. o. Firma bola založená v roku 1923 a otec bol jedným zo zakladajúcich členov. Do jej poštátnenia v roku 1949 (s výnimkou vojnových rokov) bol tiež jej riaditeľom.

KARBOTR

S. S.

dodáva p
a spol

UHLIE - KOK

BRATIS

Korunovačné nám. 4.

Telefon 32-99.

TRANSPORT

R. O.

promptne
vážlive

KS - DREVO

SLAVA

:: Filiálne nádražie.

Telefon 13-18.

domácnosť. Na ďalšie odborné vzdelanie už neboli peniaze. Po skončení školy pomáhala matka doma alebo svojim vydatým sestrám⁶. Tak sa dostala aj do Bratislavy ako spoločníčka malej netere, s ktorou sedela v kaviarni, keď istý dobre vyzerajúci starý mládenec... pozri hore.

Svadba sa konala 10. augusta 1930. Mladý pár sa nasťahoval do prekrásneho bytu na brehu Dunaja spolu s kuchárkou a so slúžkou a tešil sa zo života. Otec mal štyridsaťšesť rokov, ale vyzeral oveľa mladšie. Bol nadšným lyžiarom (raz vyhral zjazd v Kitzbüheli, hoci na trati zlomil lyžu). Krasokorčuľovanie a tanec na ľade boli jeho koníčkami. Ešte ako šesťdesiatpäťročný bol tajomníkom Krasokorčuľárskeho oddielu ŠK Bratislava. Behal a tancoval aj na kolieskových korčuľoch, venoval sa jazdeckému športu a mal – ešte pred mojím narodením – jazdeckého koňa. Takmer nikdy nepil, doma sme nemali žiadny alkohol okrem fľašky rumu pre nosičov uhlia. Nehral hazardné hry. Ale fajčil ako fabrika. Bol zodpovedný, spoľahlivý, spoločenský, optimistický a vcelku apolitický. Spoliehal sa na vrchnosť. Bol dobrý matematik a vždy všetko, aj súkromný život, presne plánoval. Nič nechcel ponechať na náhodu, a keď sa v jeho živote predsa len občas niečo prihodilo inakšie, ako si naplánoval, nebola to chyba jeho výpočtov. Chcel na mňa

⁶ Hneď po prvej svetovej vojne bol v Rakoviciach pogrom. Rothovcom sa podarilo včas utiecť a nikdy sa tam už nevrátili. O tom som sa dozvedel až po matkinej smrti od jednej z jej sestier.

byť vždy pyšný a ja som sa mu poctivo snažil poskytnúť na to dôvod, hoci to pre mňa často nebolo jednoduché.

Matka bola pekná veselá žena, mala dobrý odhad na ľudí a vyvinutý zmysel pre takt. Pre každú situáciu mala v zásobe vhodnú rodinnú príhodu, väčšinou vtipnú. Aj v najskromnejších pomeroch bola vzornou gazdinkou, čím otcovi aj mne často šla na nervy. Pre príbuzných nikdy neprestala byť malou Jolankou, bola u nich obľúbená a často musela medzi súrodencami urovnávať spory. Vyznala sa v práci v záhrade a vždy sa tešila, keď mala príležitosť venovať sa jej. Jedna kamarátka mi raz povedala, že moja matka bola jediná skutočná dáma, ktorú poznala. Ach, ako som bol vtedy pyšný! Matke som vždy úplne dôveroval a snažil som sa ju nesklamať.

S pestúňkou Lisou, 1933

S mamičkou, 1934

O moju výchovu sa starala vychovávateľka Lisa Maxnerová. Zrejme si plnila svoje povinnosti zodpovedne, pretože sa zo mňa stal dobre vychovaný chlapec. Ako jedináčik som videl iné deti nanajvýš pri prechádzkach po dunajskom nábřeží. Tie som absolvoval v krátkych nohaviciach a dlhých bielych vlnených pančuškách, držiac vychovávateľku za ruku. Nikdy k nám nepozvali cudzie dieťa a nikdy som nevstúpil do bytu cudzieho dieťaťa. Výnimku tvorili výhradne len moji bratranci a sesternice. Počas týchto návštev sme sa hrali slušne a potichu, samozrejme, vždy pod dohľadom vychovávateľiek. Nebezpečné hračky, ako napríklad loptu alebo bicykel, som nepoznal. Iba lyžovať a korčuľovať ma otec naučil. Myslím, že moja vychovávateľka pri tom veľmi trpela. Pohybovali sme sa len v našich „lepších“ kruhoch a ja som bol skalopevne presvedčený, že každé dieťa na svete má vychovávateľku. Keď som potom prišiel do školy a zrazu som sa ocitol zoči-voči húfu úplne cudzích detí, prestal som rozumieť svetu.

Zatiaľ čo v našej rodine vyzeralo všetko ružovo, v Európe sa politická situácia zmenila. V Nemecku sa k moci dostali národní socialisti. Hitler veľmi hlasito oznámil svoje plány do budúcnosti. Netajil, že má v úmysle nastoliť v celej Európe, ba na celom svete národno-socialistický systém, a to násilím, teda vojnou. Nemecko bolo veľké, Československo – jeho sused – malé. Pre mnohých občanov Československej republiky to bol dôvod na obavy. A ešte čosi dal Hitler svetu na vedomie: chcel vykytovať všetkých židov. A hneď po prebratí moci v marci 1933 nechal v Nemecku

So starkou, 1934

Na lodi v Bratislave, 1936

schváliť prvé protižidovské zákony. Počas nasledujúcich rokov k nim pribúdali stále nové, prísnejšie a strašnejšie.

Moji rodičia sledovali udalosti v Nemecku so strachom. Boli totiž židia. Síce nie pobožní: nechodili do synagógy a nesvätili židovské sviatky. Lenže podľa Hitlerových zákonov o prenasledovaní židov nešlo o ich vieru, ale o ich pôvod. Kto mal židovských rodičov, alebo len jedného zo starých rodičov, bol teraz podľa zákona žid. Keď som sa teda niekoľko mesiacov po Hitlerovom uchopení moci narodil, snažili sa rodičia zachrániť, čo sa dalo, a nechali ma pokrstiť ako evanjelika. O niekoľko rokov neskôr, keď sa teror voči židom v Nemecku vystupňoval a hrozilo nebezpečenstvo, že Hitler obsadí Československo, prestúpili na evanjelickú

vieru aj moji rodičia⁷. Nebolo to pre nich jednoduché. Mnohí židovskí známi im tento krok zazlievali. Čoskoro sa však ukázalo, že oba tieto kroky – môj krst aj pokrstenie mojich rodičov – boli správne. Mimochodom, väčšina matkiných príbuzných sa rozhodla rovnako ako moji rodičia.

To, že Hitler hodlá svoje plány uskutočniť, mnohí pochopili, keď na jar 1938 obsadil iný susedný štát Nemecka – Rakúsko. Pri tom si odkrojil aj kus Bratislavy, ktorý sa rozprestieral na pravom brehu Dunaja. Teraz viali strašné zástavy s hákovým krížom na druhej strane rieky, v podstate pred našimi oknami.

⁷ Rodičia boli pokrstení 19. februára 1939. Krátko nato – 14. marca 1939 – bola vyhlásená „samostatná“ Slovenská republika. V čase ich krstu o tom, pochopiteľne, nikto nevedel. Čoskoro po vyhlásení nového štátu boli z Hitlerovej milosti uzákonené slovenské rasové zákony podľa nemeckého vzoru. Podľa nich dostali židia, ktorí pred vznikom Slovenského štátu, teda pred 14. marcom 1939, prestúpili na kresťanskú vieru, takzvanú „výnimku“. Moji rodičia mali obrovské šťastie, pretože to náhodou stihli 22 dní pred týmto osudovým dňom. Evanjelický farár, ktorý ich (rovnako ako predtým mňa) krstil, samozrejme, poznal pravý dôvod ich rozhodnutia. A vyšiel rodičom v ústrety, ako len mohol. Po ich krste mi vystavil nový falošný krstný list. V rubrike „Náboženstvo rodičov“ neuviedol pôvodné „izraelské“, ale „evanjelické“. Vďaka tomuto dokladu som smel takmer bez problémov navštevovať normálnu, teda „kresťanskú“ ľudovú školu. Učítelia síce vedeli, čo som zač, ale pretože moje papiere boli viac-menej v poriadku, milostivo prižmúrili oči.